

РЕЦЕНЗІЯ

завідувача кафедри футболу

Національного університету фізичного виховання і спорту України,
кандидата наук з фізичного виховання і спорту, доцента

Байрачного Олега Васильовича на дисертаційну роботу

Цуй Веньпена «Моделювання техніко-тактичної діяльності

висококваліфікованих спортсменів у баскетболі 3x3», що подана на
здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка,
за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт

Актуальність обраної теми. Одними з найбільш визначальних факторів в забезпеченні ефективності управлінських рішень та дій, що спрямовані на підвищення результативності змагальної діяльності баскетболістів, є використання об'єктивних даних, які відображають особливості техніко-тактичних дій спортсменів та команди в грі. Під час змагальної діяльності баскетболісти виконують значну кількість різноманітних техніко-тактичних дій в захисті і нападі, які в динамічних умовах баскетболу 3x3, миттєво змінюються та мають постійний циклічний характер. Такі дії є засобом для реалізації завдань спортивного поєдинку та виступають у якості інформативних критеріїв, які дозволяють відобразити особливості поведінки команди та її окремих гравців в матчі.

Стрімкий розвиток баскетболу 3x3 в останнє десятиліття фахівці пов'язують із активною діяльністю FIBA, завдяки зусиллям якої сьогодні фактично створена міжнародна ієрархічна система спортивних змагань на національному та професійному рівні, розроблені критерії допуску спортсменів та їх рейтингове оцінювання, здійснюється постійне розширення географії та кількості учасників престижних турнірів.

Поштовхом для активізації діяльності в провідних країнах світу, спрямованої на напрацювання організаційно-методичних засад для побудови системи підготовки національних збірних команд, стало підвищення міжнародного статусу та включення змагань з баскетболу 3x3 в програму Олімпійських ігор. Дана подія виступила в якості каталізатора пошуку найбільш дієвих технологій підготовки спортсменів до специфічних умов високоінтенсивної короткострокової змагальної діяльності, якою характеризується баскетбол 3x3.

Добре відомо, що ефективність виступів у змаганнях в сучасному спорті залежить від наявності об'єктивних знань щодо структури змагальної діяльності та ключових компонентів її реалізації та забезпечення. Саме тому і як засвідчують праці багатьох фахівців у сфері теорії і методики підготовки спортсменів (Е. Ю. Дорошенко, 2014; В. М. Костюкевич, 2012; Л. Ю. Поплавський, 2004; Г. А. Лісенчук, 2004; М. М. Безмилов, 2013; Р. О. Сушко, 2018; В. Abdelkrima, 2007; N. Trunica, 2014 та ін.), одним із першочергових кроків на шляху формування специфічної системи знань

можна вважати визначення тих ключових компонентів змагальної діяльності, які мають визначальний вплив на ефективне ведення змагальної діяльності.

В той же час, сьогодні все ще відчувається суттєвий дефіцит науково обґрунтованих методик підготовки спортсменів на різних етапах багаторічного вдосконалення в баскетболі 3x3 та чітких модельних характеристик різних сторін підготовленості спортсменів, які сприятимуть підвищенню ефективності управління підготовкою спортсменів у баскетболі 3x3 та забезпечать умови для оптимізації змагальної діяльності. У зв'язку з цим, обрана проблематика дисертаційного дослідження здобувачем є актуальною та практично значущою.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Дисертаційне дослідження було виконано на кафедрі кіберспорту та інформаційних технологій Національного університету фізичного виховання і спорту України згідно з Планом науково-дослідної роботи НУФВСУ на 2016–2020 рр. за темою 2.20 «Удосконалення змагальної діяльності кваліфікованих спортсменів у спортивних іграх» (№ держреєстрації 0116U001628) та Плану науково-дослідної роботи НУФВСУ на 2021–2025 рр. за темою 2.2 «Удосконалення підготовки до головних змагань макроциклу збірних команд України у спортивних іграх» (№ держреєстрації 0121U108185).

Внесок дисертанта, як співвиконавця тем, полягав в обґрунтуванні комплексу інформативних показників для моделювання техніко-тактичної діяльності в баскетболі 3x3, визначенні особливостей змагальної діяльності чоловічих та жіночих команд високої кваліфікації, розробці комплексного механізму оцінювання ефективності змагальної діяльності з урахуванням ігрових амплуа спортсменів.

Оцінка рівня дисертації і наукових публікацій здобувача. Дисертація Цуй Веньпена є завершеною самостійною науковою роботою, що виконана на сучасному науково-методичному рівні, містить раніше не захищені наукові положення та теоретичні узагальнення, має важливе наукове та теоретичне значення для теорії та практики баскетболу, зокрема, розроблені та впроваджені в процес підготовки модельні характеристики техніко-тактичної діяльності висококваліфікованих баскетболістів різного амплуа у 3x3.

За темою дисертації опубліковано 5 наукових праць: серед яких 3 статті у наукових виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України, 1 публікація апробаційного характеру, 1 публікація додатково відображає наукові результати дисертації.

У публікаціях, що виконані у співавторстві, здобувачу належить проведення дослідження, систематизація матеріалу, узагальнення наукової і методичної інформації, проведення аналізу змагальної діяльності, опрацювання результатів досліджень і формулювання висновків.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено на: III-й Всеукраїнській електронній науково-практичній конференції з міжнародною участю «Інноваційні та інформаційні технології у фізичній культурі, спорті, фізичній терапії та

ерготерапії» (м. Київ, 2020); XIII–XIV Міжнародних конференціях «Молодь та олімпійський рух» (м. Київ, 2021–2023); III Міжнародній конференції «Сталий розвиток і спадщина у спорті: проблеми та перспективи» (м. Київ, 2021) (Додаток Б).

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у тому, що:

– вперше виявлені особливості змагальної діяльності у баскетболі 3х3, показані її відмінності від змагальної діяльності в класичному баскетболі 5х5 та визначені основні ієрархічні ланки структури змагальної діяльності команд високої кваліфікації;

– вперше систематизовані знання щодо системи спортивних змагань у баскетболі 3х3 та представлені історичні етапи розвитку баскетболу 3х3 в світі і в Україні;

– вперше визначені провідні компоненти реалізації та забезпечення змагальної діяльності в баскетболі 3х3, особливості ведення змагальної діяльності елітними баскетболістами під час змагань з баскетболу 3х3;

– вперше розроблені модельні характеристики та оціночні шкали для визначення рівня техніко-тактичної підготовленості висококваліфікованих спортсменів у баскетболі 3х3;

– вперше визначені структурні взаємозв'язки між ефективністю реалізації різних техніко-тактичних дій баскетболістами у змаганнях в 3х3 з віком спортсменів та їх антропометричними даними;

– вперше проведено факторний аналіз техніко-тактичної діяльності чоловічих та жіночих команд високої кваліфікації у баскетболі 3х3;

– вперше обґрунтовані концептуальні методичні положення для моделювання техніко-тактичної діяльності у баскетболі 3х3;

– вперше запропонований комплексний механізм оцінювання техніко-тактичної діяльності баскетболістів високого класу з урахуванням розроблених модельних характеристик, проведеного ігрового часу на корті та ігрової спеціалізації спортсменів;

– визначені перспективні шляхи використання розроблених моделей під час підготовки спортсменів високого класу у баскетболі 3х3.

Окрім цього, розширені дані про структуру змагальної діяльності у баскетболі 3х3, доповнені та уточнені дані щодо провідних компонентів в структурі змагальної діяльності висококваліфікованих баскетболістів. Доповнені знання з питань моделювання та прогнозування в ігрових видах спорту, відбору та орієнтації, технології контролю і оцінювання рівня техніко-тактичної підготовленості та ефективності змагальної діяльності в баскетболі.

Виходячи з цього, можна зазначити, що представлена робота містить нові наукові дані, важливі для сучасної практики баскетболу, а також в контексті майбутньої перспективи.

Практичне значення отриманих результатів полягає у використанні розроблених модельних характеристик для оцінювання змагальної діяльності баскетболістів високого класу, спортивного відбору та орієнтації підготовки, корекції тренувального процесу та прогнозування подальших тенденцій

змагальної діяльності на міжнародних змаганнях. Представлені в роботі матеріали і висновки впроваджені у навчально-тренувальний процес підготовки національних збірних команд України з баскетболу 3х3, а також в навчальний процес студентів кафедри спортивних ігор Національного університету фізичного виховання і спорту України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Усі наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані у дисертації, достатньою мірою обґрунтовані експериментальними даними, відповідають меті та завданням роботи. Ступінь вірогідності отриманих результатів забезпечується тривалістю та кількістю експериментальних досліджень, використанням у роботі сучасних методів, які відповідають вимогам спортивної та наукової метрології, застосуванням комплексу діагностичної апаратури, що повністю відповідає завданням.

Достовірність отриманих результатів забезпечується адекватністю методів меті і завданням роботи, достатнім обсягом і репрезентативністю емпіричного матеріалу. Це забезпечує високий рівень наукової обґрунтованості положень, які розроблені в дисертації.

Академічна доброчесність. При детальному аналізі структури та змісту дисертації, а також наукових публікацій за результатами дослідження ознак порушення академічної доброчесності не виявлено.

Характеристика основних положень роботи. Дисертаційна робота містить анотацію, список публікацій здобувача за темою дисертації, зміст, перелік умовних позначень, вступ, п'ять розділів та висновки до них, загальні висновки, список використаних джерел, додатки (всього 15 додатків). Обсяг основного тексту дисертації складає 171 сторінку. Цифровий матеріал дисертації ілюстровано 19 таблицями та 29 рисунками. Список використаних джерел складає 177 найменувань, з яких 87 – кирилицею та 90 – латиницею.

У вступі дисертації обґрунтовано актуальність обраної теми роботи, окреслено зв'язок роботи з науковими планами, темами, сформульовано об'єкт, предмет, мету, завдання, методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення роботи, наведено дані про апробацію отриманих результатів, структуру роботи.

У першому розділі «Проблеми моделювання та аналізу змагальної діяльності кваліфікованих спортсменів у баскетболі 3х3» здійснено ґрунтовний аналіз літературних джерел, де висвітлені питання: історичних передумов становлення баскетболу 3х3 в світі і в Україні; розглядаються особливості організації та управління баскетболом 3х3 та сучасна система спортивних змагань для чоловічих і жіночих команд різного рівня кваліфікації; специфічні особливості структури змагальної діяльності в баскетболі 3х3 та її принципові відмінності від класичного баскетболу 5х5; сучасні підходи оцінювання ефективності змагальної діяльності в баскетболі. Переваги та недоліки різних варіантів визначення ефективності дій гравців і команди в матчі та ігровому сезоні, а також теоретико-методичні аспекти

моделювання в системі підготовки та оцінюванні змагальної діяльності у баскетболі 3x3 та ін.

У другому розділі «Методи та організація дослідження» представлено опис методів та способів їх використання під час проведення дослідження, обґрунтовано їх вибір відповідно до мети, завдань, об'єкта та предмета. Наведено відомості про контингент випробуваних та етапи дослідження. Науково-методичне обґрунтування і організація дослідження здійснювались з урахуванням загальнонаукових і методологічних принципів цілісності наукових досліджень і їх подальшого практичного впровадження.

Під час виконання дисертаційного дослідження були використані такі методи: аналіз літературних джерел та даних Internet, анкетування, метод експертних оцінок, педагогічне спостереження, аналіз змагальної діяльності, морфологічні методи досліджень, математико-статистичні методи досліджень. Дослідження проводилися в три етапи з 2021 р. по 2023 р. Проаналізовані дані техніко-тактичної діяльності національних збірних команд на чемпіонатах світу 2019–2023 рр. (по 60 команд та 240 спортсменів в чоловічих та жіночих змаганнях) та Олімпійських іграх в Токіо 2020 (по 8 команд та 32 спортсмени в чоловічих та жіночих змаганнях відповідно).

У третьому розділі «Загальна характеристика, структура та особливості змагальної діяльності висококваліфікованих спортсменів у баскетболі 3x3» наведені дані щодо багатокомпонентної структури змагальної діяльності в баскетболі 3x3. Вказується на необхідність врахування техніко-тактичних дій різного спрямування. Представлена класифікація техніко-тактичних дій, що виконують спортсмени у матчі з урахуванням їх змістової схожості та впливу на досягнення підсумкового результату гри. Представлені дані експертного опитування щодо пріоритетної значущості різних техніко-тактичних дій для досягнення підсумкового результату чоловічими та жіночими командами високої кваліфікації у змаганнях. Обґрунтована необхідність врахування антропометричних даних баскетболістів під час визначення ефективності реалізації ними різноманітних техніко-тактичних дій у матчі.

Здійснено порівняльний аналіз ефективності техніко-тактичної діяльності чоловічих та жіночих команд високої кваліфікації. Визначені ключові ігрові дії, що впливають на досягнення підсумкового результату у матчі. Проведено порівняння ефективності реалізації ключових техніко-тактичних дій баскетболістами різного ігрового амплуа (захисників і форвардів) та з різними антропометричними даними.

Встановлена багаторічна динаміка ефективності змагальної діяльності баскетболістів високого класу з урахуванням віку гравців. Запропонована умовна градація спортсменів за чотирма віковими групами з урахуванням особливостей ведення баскетболістами змагальної діяльності та впливу на гру команди.

Також в розділі 3 представлені дані факторного аналізу техніко-тактичної діяльності жіночих та чоловічих команд високої кваліфікації. Встановлені провідні компоненти в структурі змагальної діяльності

чоловічих та жіночих команд та їх внутрішньогрупові взаємозв'язки. Досліджено вплив реалізації окремих техніко-тактичних дій на успішність змагальної діяльності команд високої кваліфікації в міжнародних змаганнях з баскетболу 3x3.

У четвертому розділі «Теоретико-методичні засади розробки модельних характеристик техніко-тактичної діяльності та перспективні напрями їх використання в процесі підготовки спортсменів високого класу у баскетболі 3x3». Представлені ключові методичні аспекти процесу моделювання техніко-тактичної діяльності в баскетболі 3x3. Розглянуто приклади застосування цих положень під час аналізу змагальної діяльності баскетболістів високої кваліфікації. Розроблені кількісно-якісні модельні характеристики техніко-тактичної діяльності чоловічих та жіночих команд високої кваліфікації в баскетболі 3x3.

Обґрунтовано та переставлено комплексний механізм оцінювання ефективності техніко-тактичної діяльності баскетболістів високого класу з урахуванням розроблених модельних характеристик, який включає: 1) модельні характеристики реалізації техніко-тактичних дій чоловіків та жінок з різними антропометричними даними; 2) шкали оцінювання діапазону прояву досліджуваних параметрів реалізації, 3) коефіцієнти значущості блоків техніко-тактичних дій та окремих показників з урахуванням їх пріоритетного впливу для успішного ведення змагальної діяльності гравцями.

Представлено практичний досвід апробації розробленого алгоритму оцінювання техніко-тактичної діяльності під час виступів національної чоловічої збірної команди Китаю в матчах чемпіонату світу 2019 року. Запропоновані перспективні шляхи використання розроблених модельних характеристик в процесі багаторічної підготовки спортсменів в баскетболі 3x3.

У п'ятому розділі «Аналіз і узагальнення результатів дослідження» здійснено узагальнення результатів дослідження і теоретичного аналізу, сформовані основні результати дисертаційного дослідження, розкрита практична та теоретична значущість проведеної роботи. У процесі дисертаційного дослідження було отримано три групи даних: результати, що підтверджують, набули подальшого розвитку та абсолютно нові.

В роботі вперше представлено підхід до класифікації техніко-тактичних дій в баскетболі 3x3: 1) дії переважно тактичного спрямування; 2) результативні показники гри; 3) техніко-тактичні дії допоміжного характеру; 4) техніко-тактичні дії видовищного характеру. Визначена пріоритетна значущість реалізації техніко-тактичних дій для досягнення підсумкового результату в змаганнях з баскетболу 3x3. Отримані результати дослідження дозволили розширити та доповнити дані щодо необхідності врахування важливих методичних положень під час моделювання та оцінювання ігрової діяльності спортсменів в спортивних іграх. Розроблені модельні характеристики реалізації основних техніко-тактичних дій чоловічими та жіночими командами високої кваліфікації.

Запропоновано комплексний механізм оцінювання ефективності змагальної діяльності баскетболістів високого класу, який включає розроблені моделі, шкали оцінювання діапазону відхилення від середньостатистичних даних та «вагові коефіцієнти» різних техніко-тактичних дій з урахуванням їх пріоритетної значущості для баскетболістів різного амплуа.

Робота містить висновки, список використаних джерел та додатки, де відображені в тому числі і акти впровадження результатів.

Стиль та мова дисертації. Дисертаційна робота написана українською літературною мовою, лаконічно, методично грамотно, витримана стосовно стилістичних правил.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертаційної роботи. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Цуй Веньпена, варто зазначити ряд дискусійних положень та недоліків:

1. В роботі поставлено велику кількість завдань, які можна було б об'єднати і більш стисло сформулювати та уникнути змістового дублювання.

2. Основний матеріал роботи побудовано на результатах, що були отримані при дослідженні дорослих команд високої кваліфікації (національні збірні). Цілком доцільним було б порівняння особливостей техніко-тактичної діяльності гравців національних збірних з представниками молодіжних та юнацьких збірних U 18, U 21 та U 23, враховуючи те, що віковий аспект в контексті досліджуваної проблематики розглядався в третьому розділі.

3. Як відомо, на сучасному етапі розвитку інноваційних цифрових технологій широко використовуються командні системи телеметрії та моніторингу реакції організму на навантаження («Catapult sport», «Team Polar» та ін.). Наявність даних, що були отримані за допомогою таких систем контролю, могла б значно розширити та підвищити інформативність запропонованих автором модельних характеристик техніко-тактичної діяльності баскетболістів (за рахунок розуміння зовнішніх та внутрішніх параметрів навантаження під час ведення змагальної діяльності).

4. Доцільно було б чіткіше зазначити пріоритетність одного з двох представлених в роботі підходів щодо визначення пріоритетної значущості техніко-тактичних дій при встановленні рангових коефіцієнтів: експертному опитуванню чи отриманим статистичним даним факторного та кореляційного аналізу?

5. Текст роботи подекуди містить неточності та стилістичні помилки.

Однак, зазначені дискусійні питання не впливають на загальну позитивну оцінку поданої роботи і не знижують високого її рівня.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертаційна робота Цуй Веньпена «Моделювання техніко-тактичної діяльності висококваліфікованих спортсменів у баскетболі 3x3» є завершеним самостійним дослідженням, має наукову новизну, практичну та теоретичну значущість, відповідає вимогам МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від

31.05.2019 р.) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор Цуй Веньпен заслуговує присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Рецензент:

кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
доцент, завідувач кафедри футболу
Національного університету
фізичного виховання і спорту України

Олег БАЙРАЧНИЙ

Підпис Байрачного О. засвідчую:

Вчений секретар
Національного університету
фізичного виховання і спорту України

Галина МАШЕРЕНКОВА